

ALS GERDA VAN ERKEL
DE BERGEN
HUILEN

Waarom zou iemand een traan laten om mij?
(Uit: *Dans dans dans*, Haruki Murakami)

Iemand die zoveel leest dat hij meent naar de maan
te kunnen zwemmen, moet langer kunnen leven,
de wereld mag zulk soort mensen niet verliezen.
(Uit: *Vissen hebben geen voeten*, Jon Kalman Stefanson)

1

Het oog kijkt terug. Rond en glimmend en even zwart als een van die nachten waarin hij ijskoud van angst aan zijn bed vastgevroren ligt. Het zwart van die nachten is het meest vernietigende dat de jongen kent. Het is het gat waarin zijn toekomst verdwijnt en het zuigt al zijn adem uit zijn lijf.

Van het oog gaat juist iets betoverends uit, zoals toen hij als kleine jongen het ventje achter de spiegel zocht. Waarom zou hij bang zijn? Het is klaarlichte dag en hartje zomer. Bij het ontbijt kroop er zelfs een lieveheersbeestje over tafel, wat altijd een goed voorteken is. Het oog is ook overduidelijk niet dat van een mens. Dat zou heel wat anders zijn.

Het oog kijkt en wacht af. De jongen doet precies hetzelfde, zonder dat ze elkaar ook maar een seconde loslaten, zodat hij opnieuw aan spiegelbeelden moet denken. We peilen de diepte van elkaars ziel, denkt hij. Dat is het enige wat hij over zielen weet, dat de zijne diep en donker is en in hem rimpelt zoals helder water onder de grond. En dat weinig mensen ze begrijpen omdat ze de moeite niet doen. Hij houdt van verwachting zijn adem in, terwijl hij zich zo min mogelijk probeert te verroeren, ondanks de kramp die af en toe door zijn rechterkuit trekt. Hij ligt al uren op zijn buik tussen het lis van de oever dat in zijn blote armen en benen prikt. Van de muggen heeft hij weinig last. Als er toch een voor zijn gezicht komt dansen, blaast hij hem zachtjes weg, zijn lippen getuit voor een onopvallend zuchtje wind. Het zal bij het oog geen argwaan wekken.

Toen zijn vader gisteren thuiskwam, wist die te vertellen dat bijna alle campinghuisjes verhuurd zijn. Papa was in lange tijd niet zo in zijn nopjes. Meer werk betekent meer geld, daar valt niets tegen in te brengen, maar verder ziet de jongen de toeristen liever vertrekken dan aankomen. Ze betekenen lawaai en

rotzooi, en volgens hen moet de natuur zich aan hen aanpassen, niet omgekeerd. Je moet ze horen vloeken terwijl ze met acht armen om zich heen slaan. 'Meneer Pauli is een afzetter en zijn muggenolie is niets waard.' Dat zal best, maar meneer Pauli is altijd aardig tegen hem en het verstand van de toeristen zit onder hun oksels. Dat ze nog wat meer deodorant spuiten, en liefst ook nog hele wolken parfum uit dure flessen zoals Ida in de badkamer heeft staan. Ida spuit alleen maar op zondag, als ze naar de kerk en daarna naar het café gaan, naar de mannen die kijken maar niet willen trouwen.

De jongen heeft zijn eigen middeltje om de muggen op een afstand te houden. Hij smeert zich in met een papje van fijn-gewreven goudbloemen. Dat heeft hij van Lasse van het Botenhuis geleerd, die het wist van zijn vader en die had het van zijn vader en zo verder en verder. Lasse heeft nog geen zoon, hij heeft ook geen vrouw. Maar ik ben er, denkt de jongen, die niet op de brandvlekken in Lasses gezicht let, en als hij op een dag een zoon krijgt, noemt hij hem Lasse en leert hij hem hoe hij het papje moet maken, al zegt Ida nog honderd keer dat het stinkt. Ze draait dan haar hoofd weg en trekt haar neus vol rimpels, ze lijkt wel een oude heks, al is ze pas tweeëntwintig. Soms doet zijn hoofd zoveel pijn dat het lijkt alsof er spechten in kloppen, maar de gal komt van diep uit zijn buik. Zo stinkt Ida zelf als ze boos is. Hoewel de zon hoog aan de hemel staat, loopt er een rilling over zijn rug. De zon is ook een oog, rond en alziend, en als je er lang naar kijkt, word je blind.

Hij wil niet aan Ida denken. Ze is niet te vertrouwen, zo is ze lief en zo is ze gemeen. Als hij aan haar denkt, rent zijn hart als een opgejaagde wezel die zijn hol niet meer vindt.

Rond het zwart van het oog zit een witte rand die aan de rechterkant traanvormig uitloopt. Dat is hoogst ongewoon, uitzonderlijk zelfs. De jongen heeft het nooit eerder gezien. Tegen dat wit glanst het oog nog donkerder, nog dieper, zoals boven op de noordflanken een bergmeer in de eeuwige sneeuw. De jongen

houdt van dingen die niet veranderen, maar hij houdt ook van het voorjaar als het gras zich uitrekt na zijn winterslaap, het smeltwater langs duizenden weggetjes van de rotsen stroomt en de gulzige rivier vult met muziek.

Bergmeren zijn de ogen van de hemel, dat heeft hij gelezen.

Zijn moeder is in de hemel.

Opeens zit er een vraag in zijn hoofd en daar zal ze blijven zitten tot hij het antwoord vindt. Er zijn veel dingen waar hij over moet nadenken. Veel te veel. En hij denkt ook niet zo snel, dat is nu net zijn probleem. De vragen kweken zoals muizen. Als hij ze kon vangen, werd het misschien stil in zijn hoofd.

Waarom is sneeuw wit en water niet, behalve als het spat en schuimt?

Zijn vader zou het kunnen weten, maar die is altijd moe. Hij is ook bang van Ida. In zijn mondhoeken, waar hij kijkt zoals een paard dat te hard bij het bit wordt getrokken, is hij boos. Alleen daar, in die hoeken. Het paard steigert niet, het stampet niet met zijn hoeven, hinnikt niet. Ida trekt aan de teugels en papa buigt zijn hoofd. Hij moet wel. Ida doet de was en maakt het huis schoon en kookt aardappels. Wie anders? Ik zou het kunnen leren, denkt de jongen. Zo moeilijk kan het niet zijn. Hij wilde dat Ida een man vond en trouwde. Dan verhuisde ze en waren ze van haar af.

Misschien weet Lasse waarom de sneeuw wit is, maar in de zomer heeft hij zijn handen ook meer dan vol. Lasse is zijn vriend, zeker, maar dat wil de jongen ook zo houden. Als je in de weg loopt, word je weggejaagd.

Op de rivier drijft een tak voorbij. Hij is nog niet lang geleden afgebroken, er hangen nog groene bladeren aan, vlaggen aan de mast op weg naar de zee. De zee ligt niet zo ver weg, maar toch te ver om ze al met eigen ogen te hebben gezien. Op een dag komt het ervan, als hij werk heeft en genoeg geld. Dan koopt hij een auto en rijdt hij met Saimi en hun zoon en een volle picknickmand naar zee.

Het takkenschap vaart snel, maar een eindje verder strandt het op de rots in het midden van de bedding, in een wolk van schuim en vlokken. Dat is best treurig. Misschien raakt de tak wel weer vlot als het een paar dagen hard regent.

Het water van de rivier is blauwgroen. Alleen aan de kant, waar het ondiep is met nauwelijks stroming, heeft het de kleur van water. Daar lijkt de rivier van glas. Op de bodem glanzende keien. Ze zijn glad en het water is koud, ijskoud, het doet zijn tenen altijd even naar adem happen. Maar vandaag houdt de jongen zijn schoenen aan. Het oog is er, het oog van de hemel.

Misschien heeft het met stilte te maken, waarom sneeuw wit is.

De jongen houdt van stilte. Hij houdt ook van de eindeloze horizon. Niets of niemand te dichtbij en alles zo veilig als wat.

Als je over sneeuw loopt, knerpt hij onder je laarzen, maar de vlokken zelf komen op dikke wollen sokken zoals Ida ze breit, met vier naalden onder haar armen. Tiktiktik doen de naalden, de sokken zelf groeien geruisloos, even stil als de sneeuw. Zijn tenen groeien sneller door zijn sokken dan Ida kan breien. Hij doet het niet met opzet, als ze dat soms denkt. Vogels breken ook uit het ei als het te klein wordt. Daar had ze niet van terug en ze kneep haar lippen samen tot twee lelijke strepen.

Ida is overal.

De wind waait het lis uit elkaar en het oog krijgt een kop van glanzend groene veren met een paars kraagje rond de hals. Wat is hij prachtig! *'God eftermiddag, kompis'**, fluistert de jongen tussen zijn lippen. Langzaam, om de vogel niet te laten schrikken, brengt hij zijn handen naar zijn mond en bootst de lokroep van een woerd na. Een mannetjeseend is een woerd. Dat heeft zijn vader hem lang geleden geleerd, toen hij en niet Ida het voor het zeggen had.

* Goedemiddag, vriend.

De schreeuw klinkt heel echt, zelfs de woerd lijkt geen verschil te horen. Met een ruk steekt hij zijn nek verder uit, kijkt vinnig uit het zwarte oog of hij ergens zijn rivaal ontwaart. Wat gebeurt er? Het broedseizoen is toch voorbij? Voor eenden, maar niet voor mij, denkt de jongen, die heel graag ook een liefde wil.

De woerd blijft op zijn hoede, maar daar neemt de jongen geen aanstoot aan. Hij weet zelf hoe het is. Maar hij is alleen nieuwsgierig en in voor een praatje, als het past. Dus stelt hij zich netjes voor en dat doet ook de woerd, nog een beetje onwennig, maar algauw praten ze zoals normale mensen doen die al jaren burens zijn bij wie je suiker of een ei kunt lenen of zeggen wat er op je hart ligt.

↑↑↑

Even was ik bang dat daar een lijk lag. Ik aarzel om het tegen de agenten te zeggen, in de gegeven omstandigheden maakt het me misschien verdacht, maar liegen durf ik ook niet. Bovendien was het geen lijk, het hield zijn hoofd omhoog. Een oranje vlek tussen het oevergewas, de rest ging bijna op in de omgeving. Een koppeltje in de struiken, dacht ik, maar toen ik dichterbij sloop, zag ik dat hij alleen was. Hij lag iets te bespieden. Misschien waren er blote meisjes in de rivier, met harde tepels van de kou. Dan wilde ik die ook wel zien.

Het is benauwd in de politiecombi. De agenten zijn uit Kiruna gekomen om me te verhoren. Mij niet alleen, ons allemaal. Om de beurt. Maar mij het langst. Ze wilden niet binnenkomen, misschien is dat hun tactiek. Een van hen tikt verrassend snel met twee vingers op een notebook. Hij schrijft alles op wat ik zeg. De tweede, met een snor, stelt af en toe een vraag. Bars, kortaf. Alsof hij me niet gelooft. Mijn handen plakken van het zweet.

‘Ga verder.’

Ik slik.

Ik liep naar de jongen toe, stil ja, zo stil mogelijk. Waarom? Gewoon. Om hem niet te laten schrikken. Voor de meisjes, als die er waren. Terwijl ik voor de zoveelste keer dacht dat ik beter in Stockholm was gebleven. Dat had ik serieus overwogen, maar het beeld van mijn moeder, helemaal alleen, zonder mijn vader, voor het eerst in bijna twintig jaar, hield me tegen. Hoe ze rondliep met haar armen als een te kleine sjaal om zich heen geslagen, alsof ze haar kleren overal had gezocht en nergens had kunnen vinden. Ze had altijd zo sterk geleken, de sterkste van de twee. ‘We komen hier samen doorheen’, zei ze toen er ingebroken was, toen papa’s zusje kanker kreeg, tante Selma, toen ze bij de bankencrisis de helft van hun spaargeld verloren... *Allt blir bra**. En het kwam ook in orde. Ze verkondigde het met dezelfde stellige zekerheid waarmee ze haar colleges linguïstiek gaf en twee jaar geleden haar debuutroman had geschreven, *Alles is een ding*, over een achtendertigjarige vrouw die na een hersenbloeding niet meer in staat was om zelfs de dagelijkse voorwerpen te benoemen. In een interview gaf ze toe dat Hellen de verpersoonlijking van haar eigen angst was. Zonder woorden werd het leven een nat stuk zeep in je handen... Mijn vader legde een hand op haar knie, we keken verder naar het interview en bij het reclameblok ging ze koffiezetten.

‘Dat heb je weer mooi gezegd’, zei hij, toen ze met de kopjes binnenkwam.

Hij was tevreden in haar schaduw, zo leek het toch, een kat die kopjes gevend langs haar benen streek. Tot hij zei dat hij vertrok.

Het was de tweede mei en zijn woorden bliezen als een windhoos het dak van ons huis weg. Hij nam alleen een koffer met wat kleren mee, zijn badmintonracket dat hij allang niet meer gebruikte en zijn cd’s van Sinéad O’Connor. Hij zei dat hij er lang over had nagedacht, dat maakte het nog oneerlijker. Hij

* Alles komt in orde.

viel niet meer in te halen, verdween al bijna aan de horizon. Wekenlang stond mijn moeder kouwelijk, met smalle schouders bij het raam, wachtend op zijn grijze Volvo van twaalf jaar oud. Hij had in de file gezeten of had moeten overwerken... Ze zou het opnieuw slikken voor zoete koek, zelfs nu ze wist dat hij bij Astrid had gezeten en dat haar geur nog om zijn glimlach hing. Ze zou er niet om geven, ik kon zien dat ze zijn kussen miste als brood.

Soms belden of mailden ze elkaar, omdat er nog dingen moesten worden geregeld, maar ze had hem niet meer gezien. Tot we hem, bijna twee weken geleden, onverwacht tegen het lijf waren gelopen, hand in hand met die ander, van wie ze de naam niet over haar lippen kreeg. Hoewel ze ons rakelings voorbijliepen, merkten ze ons zelfs niet op. Mijn moeder trok me ontdaan een winkel binnen, een winkel voor babyspullen. Daar barstte ze, omringd door zwangere vrouwen, in snikken uit en dat had wel een halfuur geduurd. Het was gênant. Een van de verkoopsters gaf haar een stoel en een glas water, haar tanden klapperden tegen het glas. Het snot hing aan haar neus, terwijl ze met gierende uithalen bleef zeggen dat ze hem nooit, nee, nooit meer wilde zien. Thuis, met haar jas nog aan, boekte ze deze vakantie. Ze wilde zo ver mogelijk weg. Ze dacht er zelfs over om te verhuizen, weg uit Stockholm.

Verder dan deze plek had ze moeilijk kunnen vinden. We zaten verdomme in het meest vergeten gat van Zweden, helemaal boven in Norrland, waar toeristen hun dag doorbrachten met eten, bier drinken, kaarten, roddelen, slapen en in het beste geval met vissen. Zelfs daar hoefde ik niet aan te beginnen, op mijn eentje en met mijn arm in het gips. Twee dagen voor ons vertrek was ik stomweg van de trap gekukeld. Te veel gedronken op de eindschooljaarfuif. In het holst van de nacht reed mijn moeder met me naar het ziekenhuis. Ze was niet kwaad, ook niet toen ik naast de plastic zak kotste die ze had meegenomen. Ze begreep me, natuurlijk deed ze dat, en even werd ze weer de moeder die ik kende. 'Het komt allemaal in orde', beloofde ze.

Maar dit was anders dan een blindedarmontsteking of de kap-
per die te veel van mijn haar had geknipt. Helga had met een an-
der staan kussen, de trut. En daarmee was alles om zeep. Alles.



Een onge oefend oor zou het geluid niet herkennen, maar er be-
staat geen twijfel over. Alleen een mens die niet gezien wil wor-
den maakt zo'n geluid. Ook de woerd is het niet ontgaan. Hij ped-
delt weg en trekt een V-spoor in het water. Kleine golfjes klotsen
tegen de oever. De jongen wacht met ingehouden adem en blijft
onbeweeglijk liggen, de oren gespist, maar het geluid komt niet
terug. Dat is een veeg teken. Degene die niet gezien wil worden
heeft zich verborgen in een hinderlaag. In de keel van de jongen
kruipt de angst snel omhoog, zoals wikke tegen een muur. De
angst eet de lucht op in zijn keel, terwijl in zijn hoofd de gedach-
ten geen zuurstof meer krijgen en over elkaar vallen.

Met hoeveel zijn ze deze keer? Hebben ze stenen meege-
bracht of alleen modderwoorden? Zijn vader zegt dat hij zich
van modderwoorden niets hoeft aan te trekken. Ze maken geen
gaten in je hoofd en je raakt er niet bewusteloos door, al zou
de jongen dat maar half zo erg vinden als zijn ziel die door het
slijk wordt gehaald. Daar plakken haar vleugels van aan elkaar
en met een ziel die niet meer kan vliegen kan je lijf alleen nog
rondkruipen van treurigheid.

Zijn vader is dom. Hij zegt dat zielen niet bestaan, maar dat
durft hij alleen als de dominee hem niet kan horen. Van mod-
derwoorden weet papa niets af, geen spatje, omdat hij doet alsof
hij ze niet hoort. 'Ida bedoelt het niet zo', vergoelijkt hij haar
achter haar rug. 'We moeten blij zijn dat ze er is.' Dommer be-
staat toch haast niet, maar de jongen sterft liever dan dat tegen
zijn vader te zeggen. 'Dom' is een van de ergste modderwoor-
den die hij kent, al kan het altijd nog erger. Hij wil niet dat zijn
vader denkt dat hij niet van hem houdt. Soms houdt de jongen
ook van Ida. Op haar goeie dagen, als het huis naar *pepparka-*

kor ruikt, naar gemberkoekjes. Jammer genoeg zijn er minder goeie Idadagen dan volle manen in een jaar.

Hij zet de tanden op elkaar, tegen de angst die even weg was maar hem nu bijna wurgt, en tegen de pijn in zijn kuit die niet meer te harden is. Hij moet stil blijven nu en niet bewegen. Dat heeft hij afgekeken van de dieren. Hij is niet dom, wat ze ook beweren. De kogel treft het hert niet in het kreupelhout maar in de vlucht.

Niet aan bloed denken. Stop. Van bloed gaat hij gillen. Stop. Stop. Stop. Stop. Stop.

Hij kruist zijn vingers en wenst dat de woerd terugkomt. Eén is alleen. Vaak is dat het beste, maar de woerd lijkt hem wel oké.

Degene die het geluid maakte dat niet gehoord mocht worden is uit zijn hinderlaag gekomen. Takjes kraken onder grote voetstappen. Ze lopen niet snel, maar komen wel recht op hem af. Wat moet hij doen? Instinctief duwt hij zijn hoofd dieper in het lis. Het prikt in zijn neus, straks niest hij en verradt hij zijn schuilplaats. Maar als hij zijn gezicht een kwartslag draait, met zijn wang naar de grond, kruipen de voetstappen in zijn oor en vergeet hij alle voorzichtigheid. Hij houdt zijn handen over zijn oren en uit zijn keel stijgt een jammerklacht op als van een pasgeboren blinde big die de tepel van zijn moeder niet vindt.

↑↑↑

Het was zo'n schreeuw waarvan je haren recht omhoog gaan staan. Hij voorspelde narigheid en narigheid had ik meer dan genoeg. Toch liep ik verder, gehaast en nieuwsgierig. Misschien was hij gebeten door een slang. Ik keek goed uit waar ik mijn voeten neerzette. Meisjes waren er niet te zien, ook niet in het water, hij was alleen. Ik hurkte naast hem en dacht er nog net aan om zachtjes te praten, alsof hij een kind was en geen uit de kluiten gewassen kerel, groter en forser dan ik – wat niets wil zeggen, natuurlijk. Na Helga heb ik ook een hele nacht de ogen uit mijn kop gejangt.

‘Hej,’ zei ik, ‘ik ben Borr.’ Ik legde geruststellend mijn hand op zijn schouder, maar toen begon heel dat grote, logge lijf te trillen en te schudden en trok ik mijn hand weer terug. ‘Kalm’, zei ik, geïrriteerder dan ik bedoelde. ‘Ik zal je niet molesteren of zo. Ik vroeg me af of ik kon helpen.’

Een felle ruk van de bos oranje haar.

‘Ik zit op de camping’, ging ik verder. ‘Sinds eergisteren. Ik liep wat rond en toen zag ik jou.’

‘Woerd’, klonk het gesmoord vanuit het lis.

‘Was je vogels aan het spotten? Daar ken ik niet veel van.’

‘Mannetjezend’, zei hij.

Daarna kreeg ik geen stom woord meer uit hem, alleen gejammer en tandengeklapper, zelfs toen ik nog een keer vroeg of ik iets voor hem kon doen. Ik wist het ook niet meer en zei dat ik weg zou gaan en hem alleen zou laten, wat ik ook deed. Na een tijdje nam het gejammer af. Toen ik nog eens omkeek, zag ik hem rennen alsof zijn leven ervan afhing, een wat lompe vogelverschrikker met zijn lange hemd wapperend in de wind.

Dan niet, dacht ik. Loop naar de hel!

Ik geef het niet graag toe, maar ik ben te aangeslagen om het te verzwijgen.